

4. Our Watch, Australia's National Research Organisation for Women's Safety (ANROWS) and VicHealth 2015, Change the story: a shared framework for the primary prevention of violence against women and their children in Australia, Our Watch, Melbourne, Australia.

5. MacNaughton G. Rethinking gender in early childhood education. Sydney: Allen & Unwin, 2000.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-331-9-5>

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН СХОДОЗНАВЧОГО ЦИКЛУ БАКАЛАВРАМ ТА МАГІСТРАМ (ІСТОРИКАМ, МІЖНАРОДНИКАМ) В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Зубко О.Є.

*кандидат історичних наук, ст. викладач кафедри
всесвітньої історії та археології
Донецького національного університету
ім. Василя Стуса (Вінниця)*

Сходознавство є надзвичайно актуальним та перспективним напрямком в українському політичному та економічному вимірах. А в умовах воєнних реалій його роль зростає й погортає, оскільки поглиблення співробітництва з державами Близького Сходу, Центральної й Південно-Східної Азії, Далекого Сходу визначається низкою об'єктивних чинників: зокрема, як географічною близькістю і зручністю транспортних комунікацій (Чорноморсько-Каспійський регіон), так й економічною та політичною вагою країн загалом (Китай, Японія, Індія), отож у сукупності вибудовуванням військової та економічної тактики й стратегій.

В нинішніх умовах велике значення для України має, в першу чергу, Чорноморсько-Каспійський регіон (Туреччина, Азербайджан), на який свого часу звертали увагу ще М. Грушевський [1], Ю. Липа [2], С. Рудницький [3]. Розуміння суспільно-політичної доктрини цього регіону дозволяє, насамперед, запропонувати розв'язання таких складних питань як спроби вирішення регіональних конфліктів у регіоні (Придністров'я, Осетія, Нагірний Карабах), а звідси окреслити шляхи забезпечення енергетичної безпеки України; до усього вивчення культур і мов зазначеного ареалу створюють підґрунтя для забезпечення взаємопорозуміння, міжцивілізаційного (культурного) діалогу на рівні світогляду суспільств зазначених країн, і, зрозуміло, для економічного співробітництва.

Увага ж до країн Центральної, Південно-Східної Азії, Близького та Далекого Сходу викликана здебільшого процесом глобалізації світу. Зміна характеру людського спілкування з набуттям ним нових форм змушує Україну до розв'язання нових різновекторних завдань (нині це, наприклад, дефіцит дешевих безпілотників через обмеження Китаю). Тому в цьому контексті, з урахуванням нинішніх військових реалій, вивчення предметів сходознавчого циклу бакалаврами й магістрами-істориками та міжнародниками набуває нових рис і форм.

В умовах нинішніх військових реалій (2014–2023 рр.) сходознавчі наукові розвідки носять переважно вузькотематичний характер. Це, з одного боку, переклади тих або інших літературних, історичних пам'яток або розширені розвідки з історії тієї або іншої країни; а з іншого – увага до геобезпечових вимірів російсько-української війни та питань національної ідентичності [4]. Ґрунтовними науковими сходознавчими розвідками ранішнього часу є зазначені вище роботи Михайла Грушевського, Юрія Липи та Степана Рудницького.

У 1918 р., коли перед Україною реально з'явилася можливість стати незалежною, суверенною державою, Михайло Грушевський написав трактат під назвою «На порозі Нової України». Складався він з кількох есе, серед яких було й есе «Орієнтація чорноморська» і його нібито продовження – есе «Нові перспективи». Це був по суті, виклад геополітичної доктрини, яка мала б слугувати дороговказом у процесі розроблення зовнішньої політики Української держави, оскільки ця доктрина не була штучною конструкцією, плодом абстрактного теоретизування, а ґрунтувалася на об'єктивних законах геополітики і глибокому знанні української історії. На той час Михайло Грушевський вже був одним із найвидатніших слов'янських істориків. Він розумів об'єктивну цивілізаційну належність України до Заходу, закликав учитися на Заході, насамперед, у Німеччині та США. Однак і зазначав: «Але коли школою для нас мусять бути сі краї західної культури, полем нашої діяльності, нашої власної творчості повинні бути краї, які, подібно як і Україна, вирости у впливах чи зв'язках східної культури – краї в сфері нашої чорноморської орієнтації, об'єднані Чорним морем як центром комунікації й різнорідних культурних і політичних взаємин» [1, с. 260].

Юрій Липа – автор відомої Чорноморської доктрини (концепції). Ця геополітична концепція базується на переконанні, що причорноморські країни (тобто всі країни, які мають вихід до Чорного моря) мають об'єднатися в один блок навколо політичних, економічних і соціальних цінностей, де лідером буде Україна, враховуючи перевагу України у площі, чисельності населення і його працелюбності [2]. Створення Чорноморської доктрини було фактично результатом систематизації власних ідей як самого Юрія Липи, так і напрацювань різних українських авторів. Зокрема, відомий український географ Степан

Рудницький в 1914 р. у праці «Коротка географія України» розглядав Чорне море з погляду геополітики, а у 1923 р. у іншій своїй праці «Українська справа зі становища політичної географії» відзначав важливість Чорного моря, а також передбачав створення мореплавного каналу між Чорним, Балтійським і Каспійським морями [3, с. 70].

Мета статі – виклад проблем та перспектив, які стоять перед бакалаврами й магістрами (істориками й міжнародниками) при вивченні ними дисциплін сходознавчого циклу. Показ проблем та перспектив викладання дисциплін сходознавчого циклу, які стоять перед викладачем.

У Донецькому національному університеті імені Василя Стуса до предметів сходознавчого циклу належать: історія країн Азії та Африки доби середньовіччя, історія країн Азії та Африки нового часу, історія країн Азії та Африки новітнього часу; історія ментальностей.

Проблеми викладання й вивчення курсу сходознавчих дисциплін. До 2022 р. вивчення цих дисциплін ґрунтувалося переважно на російськомовній літературі та джерелах. Тобто підручників й посібників, розроблених російськими істориками. Найбільш відомим з яких є двотомний підручник Л. С. Васильєва «Історія Сходу». Цей підручник був доповненим та поробленим курсом лекцій, що викладалися студентам московського державного інституту міжнародних відносин; інституту країн Азії та Африки; московського державного університету ім. М. Ломоносова. Він витримав дуже багато перевидань. Проте, з початком російської агресії у лютому 2022 р. використання цього та інших підручників, посібників й хрестоматій, підготовлених російськими фахівцями, стало м'яко кажучи недоречним. А здебільшого (навіть попри фаховість) – неможливим й неприйнятним! Тому викладачі та студенти відразу зіштовхнулися з браком україномовної сходознавчої літератури та джерел. Серед україномовних сходознавчих видань можемо назвати тільки наступні: підручники, розроблені українським фахівцем-японістом Вадимом Андрієвичем Рубелем – доктором історичних наук, професором кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Київського національного університету ім. Тараса Шевченка («Історія середньовічного Сходу», «Нова історія Азії та Африки: Постсередньовічний Схід (XVII-друга половина XIX ст.)»); підручник доктора історичних наук, професора кафедри всесвітньої історії Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського Юрія Івановича Попа «Нова історія країн Азії та Африки (XVI – поч. XX ст.)».

Пояснення такому знаходимо в далеких 1990-х, коли із здобуттям незалежності України, пріоритетним напрямком зовнішньополітичної стратегії стала Європа. Коли приймали рішення щодо організації перших торговельно-економічних місій України за кордоном, уряд визначив 27 країн. Це були тільки європейські країни. Тоді як більш

потенційним можливим ринком збуту для українських промислових, сільськогосподарських та інших товарів, крім вимогливої, «балуваної» Європи є, насамперед, Азія. Це по-перше, за умови співпраці із Китаєм та Японією (Китай одним із перших визнав незалежність України – 4 січня 1992 р., а Японія почала співпрацювати з Україною з 1994 р., підписавши угоду про співробітництво в галузі ліквідації ядерної зброї). По-друге, історики й міжнародники (політологи), з початком 2000-х рр. суттєво поступилися в царині вивчення Сходу філологам (перекладачам). Наприклад, у 2000 р. за спеціальністю історія України (07.00.01) було захищено 78 кандидатських дисертацій. Тоді як зі спеціальності *всесвітня історія* (07.00.02) тільки 24, з яких з історії Сходу – 5. У 2005 р. ситуація не змінилася на краще. Зі спеціальності 07.00.02 було захищено всього 34 дисертації, з яких з історії Сходу – 8 [5].

Ще однією вагомою проблемою для студентів та викладачів, що вивчають сходознавчі дисципліни в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса є неволодіння тією або іншою східною мовою. Зараз це питання успішно вирішено в КНУ імені Тараса Шевченка, де при вивченні сходознавчого циклу дисциплін є обов'язковим вивчення тієї або іншої східної мови. Лишається покищо щиро позаздрити колегам.

Щодо ж вивчення проблем Чорноморсько-каспійського регіону, то великим мінусом є не стільки наявність доступних інформаційних ресурсів, скільки тенденційність й регіональність у висвітленні матеріалів. Ще раз нагадаємо, що протягом останніх років увага міжнародної спільноти прикута до Каспійського і Чорноморського регіонів, які надзвичайно важливі у справі енергетичного забезпечення Європи. Маються на увазі значний запас нафти і газу в Каспійському регіоні, а також Чорне море та причорноморські країни як з'єднувальні ланки транзиту каспійських енергоносіїв на європейській та світові ринки в обхід російської території в умовах нинішньої російсько-української війни. Мілітаризація Каспійського й Чорноморського регіонів загострює існуючі та провокує нові проблеми у безпековій сфері, що не може не зачіпати національних інтересів України та не загрожувати їй безпеці в політичній, військовій, економічній, екологічній та інших сферах.

Тоді як серед *перспектив викладання й вивчення курсу сходознавчих дисциплін*: по-перше, орієнтація при викладенні курсу на званий конфуціансько-даосько-буддійський регіон (країни Східної та Південно-Східної Азії), цивілізаційні цінності якого визначили успіх модернізації та соціально-економічних перетворень у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Тобто не тільки дешева робоча сила, а й держава-родина, прагматизм, меркантилізм, колективна відповідальність та дисциплінованість. (Громада, родинність, дисциплінованість). Наприклад, Китай – це один з найбільш яскравих прикладів

щодо досягнень в торгівлі, комунікаціях, зростанні ще від давніх часів в історії людства. Саме Китай дав світу паперові гроші. Тобто, сучасні досягнення Китаю – це розвиток притаманних даній цивілізації рис на новому історичному етапі. Окремо необхідно відзначити, що, якщо в центрі всесвіту західної цивілізації знаходиться людина, її особистість, звідки й походять права людини, то у китайській культурі особистість можлива лише у рівновіддалених взаємовідносинах з іншими. (Дуже давній підхід зовнішньої політики Китаю – рівновіддаленість від будь-кого. Китай практично ніколи не входив до альянсів. Це стосується й певних прогнозів щодо можливого альянсу з Росією – цього просто не може бути! Китай – країна-центр. *Чжунго* (самоназва країни) – *чжун* – це середина, *го* – це країна, тобто, країна, яка знаходиться в центрі). Тому саме така побудова суспільства дала країнам конфуціансько-даосько-буддійського регіону можливість досягти високої ефективності праці на сучасному етапі розвитку. По-друге, увага до змін, що вже відбулися чи відбуваються Чорноморсько-Каспійському регіоні.

Цілком погоджуємося з думкою Сергія Проня про те, що сьогодні вже не потрібно нікому доводити та наголошувати на тому, що східні цивілізації – китайська, індійська, японська вважаються найдавнішими у світі. Не потребує підтвердження й той факт, що історичне надбання сучасної України, як наприклад, трипільська і скіфська культури, давньогрецькі міста-поліси складають скарбницю не тільки національної, але й всесвітньої історії. У історії, як не дивно, є суттєвий «недолік» й, водночас, «перевага» – вона повторюється. Не варто «плювати в колодязь» історії українського сходознавства, бо майбутнім поколінням українців ще знадобиться не тільки «єврокапіталістична вода» з революціями, повстаннями, комуністичними і фашистськими диктатурами, але й кришталеве джерело Сходу з його традиціями, психологією та мудрістю. Погоджуємося із думками фахівців і про те, що Україна має обрати розумну тактику й стратегію відносно подій, які відбуваються в Чорноморсько-Каспійському регіоні.

Література:

1. Грушевський М. На порозі Нової України: Гадки і мрії / М. С. Грушевський // Грушевський, Михайло Сергійович. Твори : у 50 т. / М. С. Грушевський; редкол.: П. Сохань (голов. ред.), Я. Дашкевич, І. Гирич та ін. Львів : Видавництво «Світ». 2007. Т. 4. Кн. 1. С. 225–266; 377–381 [коментарі].
2. Липа Ю. Чорноморська доктрина. Одеса. [Б. м. в.], 1942. 169 с.
3. Матвієнко В. Балто-Чорноморський союз // Українська дипломатична енциклопедія : у 2 т. / ред. кол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. К.: Знання України, 2004. Т. 1: А–Л. С. 90. (760 с.).

4. Матеріали V Міжнародної наукової конференції «Міжнародні відносини і безпека в багатополлярному світі: контури нового світоустрою та для України та світу» (30 червня 2023 р.) // МОН України, Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка, Університет ім. Адама Міцкевича (Польща), Варшавський університет (Польща), Молдавський державний університет (Молдова), Батумський державний університет ім. Шота Руставелі (Грузія), Цюрихський університет (Швейцарія), Рада «Католицька робота з Північною» (Україна – США). СумДУ, 2023. 131 с.

5. Пронь С. В. Українське сходознавство: «другорядна роль» в умовах загальноцивілізаційного виміру. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Pron_Serhii/Ukrainske_skhodoznavstvo_druhor_iadna_rol_v_umovakh_zahalnotsyvilizatsiinoho_vymiru.pdf? (Дата прочитання: 01.09.2023 р.).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-331-9-6>

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ОДИН З НАЙЕФЕКТИВНІШИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ ЩОДО ДЛЯ ЗДОБУТТЯ ЗНАТЬ У СВІТІ СУЧАСНИХ ПРОФЕСІЙ

Лапузіна О.М.

*кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами ім. акад. І.А. Язюна
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна*

У розвинутих країнах світу економіка базується на знаннях, а освічена людина є символом інноваційного суспільного середовища. Знання та інформація, набуті громадянами в результаті освітньої діяльності та професійного навчання, стають надбанням всього суспільства. При цьому, чим вищий рівень освіти працівника, тим вищий ступінь і результативність його професійної активності, гарантії працевлаштування та достойної оплати праці. Зростає попит на таку якість освіти, вимоги до якої формуються насамперед у свідомості людей. Отже, з одного боку, вимоги ринку праці мотивують свідоме ставлення людини щодо здобуття якісної освіти, а з іншого – свідомість людини стає реальним фактором впливу на формування цих вимог.

Вагомим фактором впливу на структурні зміни у попиті на висококваліфікованих працівників є прискорений темп змін, пов'язаних з поширенням новітніх технологій у всіх галузях економіки.